

Ключові слова: містобудівна діяльність, будівництво, інтегроване планування, містобудівна документація, програма комплексного відновлення, забудова, містобудівне законодавство.

Key words: urban planning activities, construction, integrated planning, urban planning documentation, comprehensive recovery program, development, urban planning legislation.

РОМАНАДЗЕ ЛУЇЗА ДЖУМБЕРОВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО МЕДІАЦІЮ»

Медіація в Україні існує майже 30 років, але правові засади та порядок її проведення були визначені лише 16 листопада 2021 року із прийняттям закону України «Про медіацію» № 1875-IX (далі – Закон, Закон про медіацію). Попри те, що відсутність законодавчого закріплення не була перепорою для проведення медіації як різновиду переговорів, прийняття закону є важливим кроком для її розвитку в Україні. Зокрема, це має вирішальне значення для:

- ✓ сприяння підвищенню поінформованості населення про медіацію та формування довіри до цієї процедури завдяки правовій визначеності щодо сутності процедури, ролі медіатора, прав та обов'язків її учасників тощо;
- ✓ легалізації професії медіатора та відповідного виду діяльності;
- ✓ налагодження взаємодії з судами та іншими органами влади з питань медіації;
- ✓ забезпечення реалізації норм процесуального законодавства щодо неможливості допиту медіатора в якості свідка про відомості, які стали йому відомі під час медіації;
- ✓ забезпечення дотримання Україною зобов'язань за Конвенцією ООН про транскордонні угоди, досягнуті внаслідок медіації (Сінгапурська конвенція з медіації).

Відмінною особливістю Закону України «Про медіацію» є його рамковість – він визначає основні терміни, окреслює сферу застосування, закріплює основоположні принципи медіації, розкриває питання статусу медіатора та проведення медіації, а також вносить певні зміни до законодавства.

Оскільки законом фактично унормувалося те, що вже багато років функціонувало на момент його прийняття, перед законодавцем стояла досить складна задача – віднайти баланс у правовому регулюванні,

який би сприяв подальшому розвитку медіації завдяки правовій визначеності, і в той же час, був позбавлений надмірної деталізації, яка б стала згубною для неї. І саме рамковість закону дозволила досягти цього балансу.

Отже, зупинимось на окремих положеннях Закону.

Закон визначає терміни: медіація, медіатор, сторони медіації, учасники медіації, суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, об'єднання медіаторів, правила проведення медіації, а також медіаційна угода, договір про проведення медіації та угода за результатами медіації. Важливо звернути увагу, що термін медіаційна угода (за аналогією з арбітражною угодою) використовується для позначення письмової угоди учасників правовідносин про спосіб врегулювання всіх або певних конфліктів (спорів) шляхом медіації. Тобто медіаційна угода – це те, що зазвичай оформлюють у формі медіаційного застереження у договорах. Статті 20 та 21 Закону визначають зміст договору про проведення медіації та угоди за результатами медіації.

Медіація визначається не лише як спосіб врегулювання конфліктів (спорів), але й як спосіб запобігання їх виникненню в майбутньому.

Сфера суспільних правовідносин, в яких може бути проведена медіація, дуже широка – будь-які конфлікти (спори), у тому числі цивільні, сімейні, трудові, господарські, адміністративні, а також справи про адміністративні правопорушення та кримінальні провадження з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим).

Медіація може бути проведена до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або під час досудового розслідування, судового, третейського, арбітражного провадження, або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу.

Проведення медіації не впливає на перебіг позовної давності.

В законі розкриваються основні принципи медіації – добровільність; конфіденційність; нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора; самовизначення та рівність прав сторін.

Принципи поширюються не лише на саму процедуру медіації, але й на підготовку до неї (період, що передує укладенню договору про проведення медіації).

Встановлюються обмеження щодо неможливості суміщення функції медіатора з функцією іншого учасника медіації, зокрема адвоката сторони медіації. Також в Законі міститься заборона медіатору бути представником або захисником будь-якої із сторін у досудовому розслідуванні, судовому, третейському чи арбітражному провадженні у конфлікті (спорі), в якому він є чи був медіатором. Таким чином, якщо адвокат був медіатором в якомусь спорі, то в подальшому він вже не може в цьому спорі бути представником або захисником сторони медіації.

Визначається роль медіатора – він допомагає сторонам конфлікту здійснювати комунікацію, досягати порозуміння та проводити переговори. При цьому медіатор не надає сторонам рекомендацій щодо суті

конфлікту (спору) та сам не приймає жодних рішень щодо нього. Єдині допустимі консультації та рекомендації медіатора можуть стосуватися суто процедури (порядку проведення) медіації та фіксування результатів. Статті 10, 11 та 15 Закону визначають права, обов'язки та відповідальність медіатора.

В законі визначаються вимоги до медіатора – наявність базової підготовки медіатора тривалістю щонайменше 90 годин, з яких не менше 45 годин – практичне навчання. Також визначені вимоги до сертифікатів про проходження підготовки. Закон містить перехідну норму, щодо набуття статусу медіатора особами з меншою кількістю годин підготовки, які пройшли підготовку та фактично вважалися в Україні медіаторами на момент набуття чинності законом. До недавнього часу необхідною та достатньою тривалістю навчання медіаторів вважалось 48 годин, тому відсутність такої перехідної норми позбавило б Україну більшості практикуючих та досвідчених медіаторів через формальну невідповідність новим вимогам.

Медіатором не може бути особа, яка має судимість, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, або недієздатна особа.

В Законі закріплено так звану «множинність» реєстрів медіаторів. Об'єднання медіаторів та суб'єкти, що забезпечують проведення медіації, мають вести реєстри медіаторів у відповідності до вимог ст. 14 Закону щодо наявності необхідних відомостей та розміщення у відкритому доступі в мережі Інтернет. При цьому медіатор має право здійснювати діяльність, навіть, якщо він не перебуває в жодному з реєстрів.

Медіатор може надавати послуги з медіації на платній чи безоплатній основі, за наймом, через суб'єкта, що забезпечує проведення медіації, через об'єднання медіаторів або індивідуально. Медіатор проводить медіацію індивідуально як фізична особа, яка провадить незалежну професійну діяльність, або як фізична особа-підприємець.

Закон закріплює обов'язок медіатора щодо дотримання норм професійної етики. Розробка кодексів професійної етики здійснюється об'єднаннями медіаторів. Об'єднання можуть визнати та приєднатися до існуючих кодексів професійної етики. Наприклад, це може бути Європейський кодекс поведінки медіатора, Кодекс професійної етики медіатора, розроблений представниками різних об'єднань медіаторів на базі НАМУ, чи будь-який інший кодекс. Важливо, що під час підготовки до медіації медіатор має надати сторонам конфлікту (спору) для ознайомлення кодекс професійної етики, якого він дотримується у своїй діяльності.

Законом визначені підстави припинення процедури медіації, зокрема: укладенням сторонами медіації угоди за результатами медіації; із закінченням строку проведення медіації та/або дії договору про проведення медіації; у разі відмови хоча б однієї із сторін медіації або медіатора (медіаторів) від участі в медіації; у разі визнання сторони медіації або медіатора (медіаторів) недієздатною особою або особою, цивільна дієздатність якої обмежена; у разі смерті фізичної особи, яка є стороною медіації, або ліквідації юридичної особи, яка є стороною медіації;

в інших випадках відповідно до договору про проведення медіації та правил проведення медіації.

Статті 18 та 19 Закону визначають права та обов'язки сторін медіації, зокрема обов'язок щодо виконання угоди за результатами медіації в порядку та строки, встановлені такою угодою.

Законом про медіацію внесені зміни до низки законодавчих актів України. Зокрема, Кодекс законів про працю України сьогодні передбачає можливість врегулювання шляхом медіації трудового спору між працівником і власником або уповноваженим ним органом. Обов'язковою вимогою є письмова форма договору про проведення медіації у трудових спорах. Подібні положення щодо врегулювання шляхом медіації земельних спорів внесені і до Земельного кодексу України.

Що стосується процесуального законодавства – сьогодні воно надає широкі можливості для примирення сторін судового провадження шляхом медіації. Так, відповідно до ч. 7 ст. 46 Господарського процесуального кодексу України сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу. В статті 67 ГПК України встановлено неможливість допиту медіатора в якості свідка. У підготовчому засіданні суд з'ясовує у сторін чи бажають вони провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації та, якщо сторони виявили таке бажання, надає їм час для того, щоб вони могли взяти участь в інформаційно-оціночній зустрічі з медіатором. Якщо сторони судового провадження вирішують розпочати процедуру медіації – суд за їх клопотанням зупиняє провадження у справі на час проведення медіації, але не більше 90 днів з дня постановлення ухвали про зупинення провадження. Аналогічні норми містяться у Цивільному процесуальному кодексі України та Кодексі адміністративного судочинства України.

Отже, сьогодні в Україні нарешті є визнання та правове регулювання інституту медіації. В той же час, варто розуміти, що попереду тривалий шлях з імплементації положень закону та формування культури врегулювання спорів за допомогою медіації.

Ключові слова: медіація, закон про медіацію, законодавство про медіацію, альтернативне врегулювання спорів.

Key words: mediation, mediation law, mediation legislation, alternative dispute resolution.